

ANIMIZMUS – VILÁGVALLÁS?

TERMÉSZETI VALLÁSOK A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ RÉSZEIN

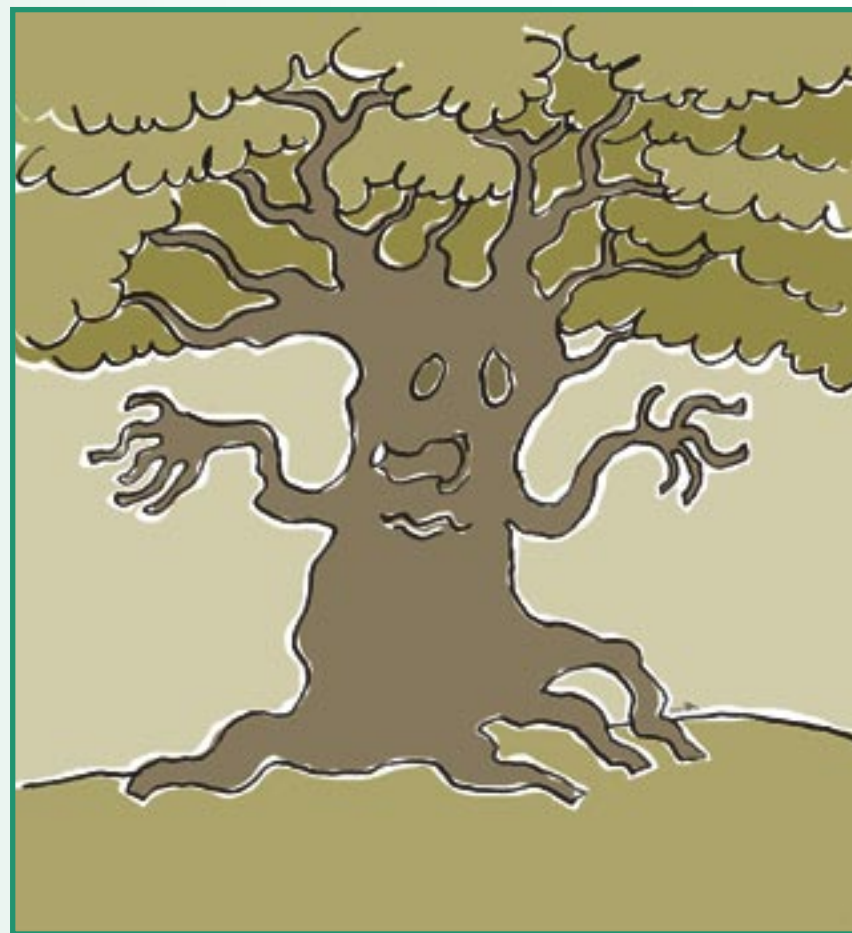
A modul szerzője:

Tomory Ibolya és Binder Mátyás

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

10. ÉVFOLYAM

SZKA_210_29

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I/a Mi a vallás?					
A	A diákok a tanár irányításával a következő kérdésekről beszélgetnek: Mi a vallás? Kinek a számára mit jelent? Vajon miért vannak vallások? Mi a szerepük az emberek életében? Akinek gondolata van, megszólal, de nem kötelező véleményt nyilvánítani. 10 perc	A modul témájának bevezetése Véleményalkotás Önkifejezés	Frontális munka – beszélgető kör		
I/b Mit tudunk a vallásokról?					
A	A tanulók 3-4 fős csoportokat alkotnak. A D1 feladatlappal dolgozva azonosítják, hogy a lapon megnevezett kategóriák melyik világvalláshoz kapcsolhatók. A szóvivők váltott megszólalással ismertetik az egyes vallásokhoz sorolt elemeket. 10 perc	Az előzetes ismeretek mozgósítása és rendszerezése Rendszerezés Együttműködés	Csoportmunka – rendszerezés	D1 (Feladatlap)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanulók 3-4 fős csoportokat alkotnak, és közösen összeírják, hogy milyen vallásokat ismernek, és megpróbálják csoportosítani is azokat. A felmerült ötleteket a táblán rendszerezik úgy, hogy az osztályban előforduló összes javaslat felkerül valahová. 10 perc	Az előzetes ismeretek mozgósítása és rendszerezése Rendszerezés Együttműködés	Csoportmunka – ötletbörze szóforgóval Frontális munka – csoportos szóforgó	Papír, ceruza	P1 (Háttér- információk)
II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA					
II/a Animizmus – természeti vallások					
A	A tanár az animizmus jellemzőiről beszél a diákoknak a P2 melléklet alapján, miközben kérdésekkel igyekszik előhívni az ő meglévő tudásukat is. Végül mindenki megkapja az előadás rövid vázlatát (D2), amit a foglalkozás hátralevő részében segédanyagként használhatnak. 15 perc	Az előzetes ismeretek mozgósítása, új ismeretekkel való összekapcsolása Befogadás	Frontális munka – tanári magyarázat és irányított beszélgetés	D2 (Vázlat)	P2 (Háttér- információk)
II/b „Animizmus” a nagyvilágban/térképhasználat					
A	Minden csoport megkapja a D3 mellékletet, és a térkép, illetve a diagrammok segítségével képet alkotnak az animizmus földrajzi elterjedtségéről. Tapasztalataikat néhány mondatban megfogalmazva leírják egy papírra. A szövivők felolvassák munkájuk eredményét. 10 perc	Vallásföldrajzi ismeretek szerzése Diagramértelmezés Térbeli tájékozódás Együttműködés	Csoportmunka – vizuális információk szavakká alakítása	D3 (Térképvázlat diagramokkal és adatokkal) Papír, írószer	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A tanulók földrajzi atlaszuk segítségével tanulmányozzák a világ vallási megoszlását, különös tekintettel az animistákra. Megfogalmazzák, hogy mely földrészekben, illetve országokban találkozhatunk animistákkal, és ők milyen éghajlati viszonyok között élnek. 10 perc	Vallásföldrajzi ismeretek nyújtása Térképolvasás Térbeli tájékozás Együttműködés	Csoportmunka – térképhasználat	Falitérkép, földrajzatlasz Papír, írószer	
II/c Belső perspektívából					
A	(Itt kezdődik a második tanóra.) A tanulók páronként megkapják egy zimbabwei anya lányához, Zenzeléhez írt levelét. A szöveg elolvasása után megbeszélik egymással, majd saját szavaikkal leírják, hogy mit akar kifejezni soraival az anya. Végül az osztály közösen is megbeszéli a szöveg üzeneteit. 15 perc	Belehelyezkedés más nézőpontjába Holisztikus szemlélet Véleményalkotás	Páros munka – szövegértelmezés és a szövegalkotás Frontális munka – irányított beszélgetés	D4 (Feladatlap)	
II/d Példák – mi alapján tekinthetők annak?					
A	A tanulók közösen megnéznék egy részletet Vargyas Gábor <i>Yao Prong</i> című filmjéből. Utána a közel ülők egymás felé fordulnak, és megbeszélik benyomásaikat, gondolataikat. Végül az osztály közösen is megbeszéli, hogy milyen kép alakult ki bennük a film kapcsán az animizmusról. 20 perc	Belehelyezkedés más nézőpontba, korábbi ismeretek mozgósítása Empátia Tolerancia Megértés	Frontális munka – szemléltetés Kiscsoportos és frontális megbeszélés		P3 (Filmrészlet és háttér-információk)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	<p>A tanulók egy olyan szöveget kapnak, amely a kikuju vallás néhány elemét mutatja be. Egyéni olvasás után a közel ülők egymás felé fordulnak, és elmondják egymásnak a szöveggel kapcsolatos gondolataikat.</p> <p>Végül az osztály közösen is megbeszéli, hogy milyen kép alakult ki bennük a szöveg kapcsán az animizmusról.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>Belehelyezkedés más nézőpontba, korábbi ismertek mozgósítása</p> <p>Empátia Tolerancia Megértés</p>	<p>Egyéni olvasás</p> <p>Csoportos és frontális megbeszélés</p>	D5 (Szöveg)	
C	<p>A tanulók a D6 melléklet egyik vagy másik szövegét kapják meg az animista vallás egy példájának rövid összefoglalójával (D6). Miután elolvasták, az azonos számmal jelölt szöveget feloldozók közül 3-4 fő kis csoportokat alkot, és megbeszéli, hogy milyen kifejezéseket emelt ki a szövegből.</p> <p>Az osztály ezután közösen összegzi, hogy milyen szavakat használtak a vallás hívei, illetve a külső megfigyelők ugyanazon jelenségek leírásakor.</p> <p>Valaki párhuzamos jegyzetet készít a táblán, majd összevetik egymással a kétféle szóhasználatot.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>Az animizmus lényegének mélyebb megértése</p> <p>Szövegértés Nézőpontváltás Kommunikáció</p>	<p>Egyéni olvasás</p> <p>Csoportmunka – megbeszélés</p> <p>Frontális munka – összehasonlító elemzés</p>	D6 (Szöveg és feladat)	

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA, ELLENŐRZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS					
III/a „Animizmus” – Világvallás?					
A	A tanulók kis csoportokban megbeszélik, hogyan vélekednek az elhangzottak fényében arról, vajon tekinthetők-e a természeti vallások világvallásnak. Ha igen, miért? Ha nem, miért nem? A szóvivők ismertetik a többiekkel a csoport véleményét. 10 perc	A megszerzett ismeretek rendszerezése Érvelés Önálló véleményalkotás	Csoportmunka – ablak vagy szóforgó		

TANÁRI SEGÉDLETEK

P1 Háttér-információk

Világvallások

Megjegyzés: A zárójelben lévő számok az adott vallás híveinek százalékos arányát mutatják a Föld teljes népességéhez viszonyítva. Azt a kérdést, hogy melyek a világvallások, többféle módon közelíthetjük meg (hívók száma, elterjedtség mértéke, adott kulturális régióra gyakorolt hatása...). A szakirodalom általában a kereszténységet, az iszlámot, a hinduizmust, a buddhizmust és a kínai univerzista vallást tekinti világvallásnak (lásd Helmuth von Glasenapp: *Az öt világvallás*. Akkord Kiadó, Budapest, 2005.), de természetesen más rendszerezések is elképzelhetők.

Forrás: *Földrajzi Világtalasz*. Cartographia Kft., Budapest, 2004. 288. o.

<p>Kereszténység (32,10)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katolikus <ul style="list-style-type: none"> Római katolikus Görög katolikus • Protestáns: <ul style="list-style-type: none"> Evangélikus Református Anglikán Baptista Metodista Unitárius Egyéb • Ortodox (görög-keleti) • Egyéb: <ul style="list-style-type: none"> Kopt Mormon <p>Iszlám (17,14)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szunnita • Vahabita • Síita • Egyéb iszlám szekta 	<p>Hindu (13,53)</p> <p>Buddhista (6,19)</p> <p>Kínai univerzista (3,94)</p> <p>Törzsi vallások (animizmus) (2,13)</p> <p>Sintoista (1,16)</p> <p>Taoista (0,59)</p> <p>Zsidó (0,35)</p> <p>Konfuciánus (0,11)</p> <p>Egyéb új vallások, kisegyházak (~2,3) pl.: Bahái</p>
--	---

P2 Háttér információk

Az animizmus

1. Jelentése, alapelemei

Az animizmus szó a természeti vallások összefoglaló neve. Lélekhitet, szellemhitet jelent. Sir Edward Burnett Tylor, a kulturális antropológia atyja alkotta meg a latin „animus”, lélek szóból. Az egyéni lélekbe és általában véve az önálló szellemi lények létezésébe vetett hitet értette alatta, amelyről úgy gondolta, hogy minden természeti vallás közös jellemzője. Az ember azon törekvéséről van szó, amivel az álmokat, hallucinációkat, illetve más pszichikai jelenségeket értelmezni próbál. Olyan elméletről, vallásfelfogásról van szó, amely Tylor szerint a vallás, a világ magyarázatának legrégebbi formája, és amiben a lélekhit egészen kézzelfogható formákban jelenik meg. Tylor megállapítja, hogy a lélegzést is kapcsolatba hozzák, illetve azonosítják az étellel, lélekkel. Példának hozza Nyugat-Ausztráliából a „way” szót. Ez jelent egyszerre lélegzetet, szellemet, lelket. A héber nyelvben a „nephesh”, vagy a „nefs” arab megfelelője magában foglalja az élet, lélek, szellem, állat jelentést.

A lélek álmában elhagyja az embert, és önállósodik, jön-megy, miközben a test nyugalomban pihen. Sok természeti népnél ezért nem szívesen ébresztik fel az alvót, nehogy lélek nélkül ébredjen és megbetegedjen. Amikor az ember meghal, ugyanez történik, azaz a lélek elhagyja a testet, de sok nép hite szerint nincsen távol vagy a lélek egy része földi rokonába szállhat, mint például a kongói pigmeusoknál az apa lelkének egy részét a fiú magába fogadja. Ez a lélekvándorlás egyik képzelete.

A lelket többnyire, mint álmoképet, lélegzetet és árnyékot képzelel az ember, légies, megfoghatatlan, gyakran emberszerű formában. A lélek kötődhet a vérhez is, mert ha az elfolyik, vége az életnek. A

zsidó vallásban például megtalálni a levágott állatáldozatot, mint lélekáldozatot a teremtőnek. A lélek azon tulajdonsága, hogy elhagyhatja a testet, veszélyes is lehet: lélekrablással, léleklopással járhat. Ezért van létjogosultsága a sámánok vagy varázslók létének, ők képesek a lelket visszahívni, újból befogni. Polinéziában, a Tuamotuszigeteken például lélekcsapdákat állítanak fel a lelkek feltartóztatására.

Gyakran megjelenik a természeti vallásokban a totemizmus. Ez bizonyos személyekkel vagy állatokkal, növényekkel való rokonságban való hitet jelent. Ezek általában a távoli múltban a törzs, a csoport alapítói, akikhez visszavezethető egy-egy rokonsági csoport. Az animista hit együtt jár, sőt megköveteli az ősök tiszteletét, mert azok befolyásolhatják a földiek szerencséjét vagy éppen szerencsétlenségét. Ezért áldozatokkal illik nekik kedveskedni hasonlóan az istenekhez. Az áldozat lehet étel, ital, gyakran kisállat. A körülményekre vonatkozó előírások változóak a különböző népeknél, de vannak általánosítható jellemzők. A közvetlen ősöknek való áldozás a földművelő, letelepedett népeknél gyakoribb mint a pásztoroknál.

2. Értékek, tanulságok számunkra

Az animizmusnak igen sokféle változata létezik, sokféle rítussal, szertartással és kapcsolódó mítoszokkal kísérve a föld legkülönbözőbb pontjain. Mégis a közös jegyek alapján bizonyos egységet képeznek, és a természeti vallások nagy tömbjébe tartozik mindegyik változatuk, csakúgy, mint ahogy a kereszténységnek is több ága, és azon belül is kisebb egyházai, vallási mozgalmak léteznek. A természeti vallások jegyei általában a törzsi vallásban élnek, ezek egyúttal az adott kultúra hordozói is. „A vallások nagy családjának része; a velük való foglalatosság közelebb vihet minket a vallás lényegének megismeréséhez. A tételes vagy történelmi vallásokkal ellentétben, amelyek egymással genetikailag rokonok (zsidó, kereszt-

tény, iszlám, hinduizmus), az elszigetelt törzsi vallások a világnak egymástól távol eső tájain független fejlődés eredményei történelmi kölcsön hatások nélkül. Ezért szolgálhatnak értékes adatokkal egy összehasonlító elemzés számára, amely a vallási jelenségek legfontosabb tulajdonságait hivatott feltárni, „meghatározni”. Ahhoz, hogy megértsük a „magasabb” vallásokat, először meg kell értenünk a természeti vallásokat. A „magasabb” vallások kutatói gyakran lenézően kezelik az antropológusokat és ezzel együtt a „primitív” vallásokat, holott ők gyűjtötték össze azt az óriási anyagot, amelyre ma az összehasonlító vallástudomány épít.”

Forrás: Boglár Lajos: A tükör két oldala. 242. o.

Fontos tehát mindig szem előtt tartanunk azt a tényt, hogy az animizmus elnevezés nem saját elnevezés, hanem egy kívülről szemlélő (Tylor) tudományos szándékkal alkotott elnevezése. Nem gondolhatjuk tehát egy pillanatig sem, hogy ha felsorakoztatjuk egy hitvilág külső jegyeit, megnyilvánulási formáit, egyes rítusait, azt már ugyanúgy ismerjük, mint maguk az érintettek, akik annak követői. Ez a természeti vallások esetében azért sem lenne reális, mert a közös elemekben megbújó sokféleség teszi még színesebbé a különböző vallásfajait. Nagyon más belülről megélni, ugyanúgy átéli az ember, mint a többi vallást, és vigyáznunk kell, kívülről sokszor sztereotip képet alkothatunk.

P3 Filmrészlet

Néhány adalék Vargyas Gábor *Yao Prong* című filmjéhez, amiket a tanár a filmrészlet vetítése előtt, vagy a szituációtól függően akár utána is elmondhat a diákoknak.

Vargyas Gábor *Yao Prong*
Ünnep a segítő szellem tiszteletére

Vargyas Gábor, néprajzkutató másfél éves közép-vietnami terepmunkája végén, 1989 decemberében, egy 24 órás sámánszertartást rögzített egy brú faluban. Az eredetileg kutatási dokumentációnak szánt anyagból készült el ez a film.

A sámán a segítő szellem segítségével szokta gyógyítani a falubeli betegeket, a szellemnek e rítus keretében mond köszönetet. A falu lakói új sámánoltárt, és rituális teret építenek, melyet a sámán felszentel, majd pálinkát, csirkét, disznót és rizssört hoznak a segítő szellem számára áldozati ajándékkul. A segítő szellem különböző áldozati ajándékait megfelelően elkészítik, a csirkét például félbevágják, az egyik felét megsütik, a másikat megfőzik. Ha megtették az előkészületeket, naplemente után kezdetét veszi a hosszú szertartás, melynek során a segítő szellem a sámán testébe költözik, aki megtisztítja, felszenteli rituális tárgyait, betegeket gyógyít és elűzi a rossz szellemeket.

A megnézésre ajánlott részlet három, egymáshoz kapcsolódó részből áll:

1. A segítőszellem hívása 13'30 – 15'34
2. Az Oltár megtisztítása - yiang Khóung kiűzése 15'35 – 20'04
3. Mpi Kiyen gyógyítása - yiang Koh és a lélek útja 20'05 – 26'10

A film terjesztője: Vargyas Gábor, 1124 Budapest, Jagelló u. 3/A
 Tel.:(+36-1) 375-96-39
 E-mail:vargyas@samu.neprajz.mta.hu